

Canan Tolon, "Plate1",
1986-1999, mylar üzerine
mürekkep ve kalem.

GEÇMİŞSİZ GELECEK

"NEDEN BAŞKALARININ MUTSUZLUĞU BUNCA BÜYÜLER İNSANI? ACABA MERHAMET DUYGULARINI DOYURMAK İÇİN Mİ? AMA BEN, KURBANI VE KAHRAMANI OLMAYAN KİTABI BU YÜZDEN YAZMADIM" DİYEN CANAN TOLON'UN DESEN VE YAZILARINI İÇEREN KİTABI "GEÇMİŞSİZ GELECEK"İ İNCELEDİK.

YAZI NERGİS ABİYEVA

Canan Tolon'un kendi kaleminden yazılarını ve desenlerini içeren kitabı "Geçmişsiz Gelecek", Burak Fidan editörlüğündeki Raskol'un Baltası tarafından yayımlandı. İlk basımı 1999 yılında Fransızca "Futur Imparfait" adıyla gerçekleştirilen kitap, 2004 yılında Norgunk/Nev tarafından Türkçe basılmıştı. "Geçmişsiz Gelecek" yalnızca sanatçının çocukluğunda Fransa'nın Bask bölgesindeki bir hastanedeki tedavi yıllarını yazmasından ibaret değil, bambaşka veçhelere uzanarak kendini gerçekleştiren bir kitap. Kitabın içinde yer alan 33 desen 2013 yılında British Museum'un koleksiyonuna katıldı. "Geçmişsiz Gelecek"i okumaya başlamadan önce, desenlerin 1986-99 tarihleri arasında, 13 yılda tamamlanmasından, bir solukta başlayıp bitirilen bir çalışmayla karşı karşıya olmadığını anlıyorum. Belki ertelenmiş, belki defalarca vazgeçilmiş bir kitap elimde tuttuğum. Belki zamana bırakılmış, belki de "demlenmek için" kendi zamanını beklemiş. Sayfaları çevirdikçe cevaplarımı buluyor gibiyim: "Neden başkalarının mutsuzluğu bunca büyüler insanı? Acaba merhamet duygularını doyumak için mi? Ama ben,

kurbanı ve kahramanı olmayan kitabı bu yüzden yazmadım. Uzun zaman yazmakta tereddüt ettim. Kendinden, kendinin ya da arkadaşlarının bedensel engelinden söz etmenin verdiği rahatsızlık vardı. Şimdi bundan söz ediyorsam, bir daha hiç söz etmemek içindir."¹ Mimarlık eğitimi alan ve mekânı kavramsallaştırdığı, resim ve enstalasyon arasında, kategoriler dışında kalan yenilikçi çalışmalarıyla tanıdığımız Canan Tolon (1955), yapıtları uluslararası çevrelerde karşılık bulan, etkili kurumların koleksiyonuna katılmış, pek çok retrospektif sergisi yapılmış yaşayan sanatçı kadınlardan. Kendisi hakkında kaleme alınan yazılara ya da kısa biyografilerine iliştilen "yakalandığı çocuk felci nedeniyle çocukluğunu Fransa'da bir hastanede geçirdi" cümlesindeki bakış açısına maruz kalan ilk sanatçı olmadığı gibi, sonucu da olmayacaktır. Sanatçıların yaşamsal tecrübelerinin, pratikleri üzerinde etkisinin olmadığını iddia etmiyorum, ancak "sanatçı miti" yaratmanın gerek sanat tarihsel, gerek güncel çalışmalarda çokça karşımıza çıktığını vurgulamak istiyorum. Dolayısıyla,

Canan Tolon, "Plate 23",
1986-1999. mylar üzerine
mürekkep ve kalem.

Tolon kişisel anlatılardan ya da yaşamışlıklardan beslenerek üreten bir sanatçı değil, dolayısıyla kitapta yer alan desenler sanatçının pratiğinde istisnai, ayrıksı bir yerde duruyor.

Tolon'un "...Şimdi bundan söz ediyorsam, bir daha hiç söz etmemek içindir" cümlesini, biyografilere sıkıştırılan yaşam izlerini derinleştirmek olarak görüyorum. Tolon'un bu çalışmayı hastanede tedavi olurken eşzamanlı bir şekilde, yani çocukken değil, üstünden zaman geçtikten sonra, geriye dönük bir şekilde gerçekleştirmesi önemli. Yani "Geçmişsiz Gelecek" Abidin Dino'nun "Acı Desenleri" gibi hastanede yazılan ya da Yüksel Arslan'daki gibi gün gün notlarla işlenen bir günce değil. "Geçmişsiz Gelecek"te geriye dönük, retrospektif bir bakış ve kişisel tecrübelerden yola çıkarak kimlik, aidiyet, "başkalık" meseleleri söz konusu.

Bir sanatçının hem desenlerini hem de yazılarını içeren bir kitapla karşılaşınca kitaba ağırlığını koyanın, kitap için esas olanın desenler olduğunu düşünebiliriz. Ancak kitabı okudukça, sanatçının güçlü ifadelerinin, kitabın edebi yönlerinin, yarı kurgu-yarı gerçek atmosferin şaşırttığını itiraf etmeliyim. Tolon önce yazmış, daha sonra yazdıklarına eşlik edecek desenleri yapmış.

Tolon kişisel anlatılardan ya da yaşamışlıklardan beslenerek üreten bir sanatçı değil, dolayısıyla kitapta yer alan desenler sanatçının pratiğinde istisnai, ayrıksı bir yerde duruyor. Sanatçı da bu durumu şöyle açıklamış: "Futur Imparfait halinde bugüne kadarki işlerimin en kişisel olanı. Çalışmalarım yıllar içerisinde gelişirken, odak noktam açıkça kişisel olan bedenden daha geniş bir çerçeveye -yerel, kültürel ve endüstriyel görüntüye- kaydı. Yazı yazmak, resim yapmak gibi, son derece kişisel bir iştir. Birbirine benzerler ama bir şekilde birbirine karşıttılar. Ayna gibi, zaten orada olanı yansıtırlar ve düşünle gerçek arasında, birbiriyle çakışarak yarı-doğru, yarı-düşsel bir şeyler yaratırlar. Sonsuz yaratan yansımalar gibi, beden sürekli olarak kendini oluşturur ve bozar; böylece diğer insanların acıma, haset, vs. gibi duygulara varan algılamaları tarafından şekillendirilen toplumsal beden ile bütün bunlardan sıyrılmak için sürekli savaşan kişisel benlik arasındaki ikiye bölünmüşlüğü ortaya çıkarır. On beş yıl kadar önce, bu desen ve kolaj dizisi üzerinde çalıştım. O sıralarda, bunları sergilemek niyetinde değildim. Eğer onları yazdıklarına eşlik etmeleri için kullanmayı seçtiysem,

söylenmemiş bir şeylerin kaldığını düşündüğümüdür."²

"Geçmişsiz Gelecek"te 36 x 28 cm boyutlarında, mylar üzerine mürekkep ve kalemle yapılmış, yer yer figürlere, tanıdık formlara rağmen soyut, lekeci özellikler gösteren siyah beyaz desenler var. Bazılarının üstünde Fransızca yazılar olması, yazı-imge birlikteliğinin, kaligrafik estetiğin, yalnızca kalem ve kâğıdın buluşmasıyla yapılabileceklerin izini de sürüyor gibi.

Tolon, hastanenin beyazlığıyla desenleri arasında renksel bir ilişkiden, beyaz bir boşluktan söz ediyor: "Hayatın basit ve antiseptik olduğu bembeyaz duvarların arasındaki arafta ve beyazlıkta geleceksiz ve geçmişsiz bir hayat."³ Ben de ne zaman yeni bir yazıya başlayacak olsam, önümde duran ve "yeni başlangıçlara gebe" kâğıdın, tıpkı hastane ortamının beyazlığı ve yalıtılmışlığı gibi sinir bozucu, tedirgin edici bir sterilliği olduğunu düşünürüm.

Amin Maalouf, Tolon'un kitabının hoşgörüsüzlüğe, farklı olanların, pek çok açıdan diğerlerinden ayrılanların hemen her yerde türlü biçimlerde karşılaştığı hoşgörüsüzlüğe karşı olduğunu düşünüyor.⁴ Bense "Geçmişsiz Gelecek" in yapmacık, ezberlenmiş, içselleştirilmemiş bir hoşgörüyü karşı olduğunu düşünüyorum. Tolon'un çalışması otobiyografik midir? Hem evet hem de hayır. Çünkü sanatçı yalnızca kendi belleğinde kalanları değil, başkalarının belleğinde kalanları da kâğıda aktarmış gibidir. Fragmanlarla ilerleyen anlatılarda, okur kendi belleğinden süzülenlerle boşlukları dolduracak, "Geçmişsiz Gelecek" her okunuşunda yeniden yazılacaktır. ●

¹Canan Tolon, *Geçmişsiz Gelecek*, s. 6.

²Constance Lewallen'ın Canan Tolon'la yaptığı söyleşi, "Resme Bakan Yazılar II", s. 62.

³Yıldırım Türker, Canan Tolon, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/yildirim-turker/canan-tolon-1039730/>, Erişim tarihi: 21.06.2021.

⁴<https://www.norgunk.com/gecmisiz-gelecek>, Erişim tarihi: 21.06.2021.

Canan Tolon, "Plate 20",
1986-1999,
mylar üzerine mürekkep
ve kalem.

Tolon, hastanenin beyazlığıyla desenleri arasında renksel bir ilişkiden, beyaz bir boşluktan söz ediyor: "Hayatın basit ve antiseptik olduğu bembeyaz duvarların arasındaki arafta ve beyazlıkta geleceksiz ve geçmişsiz bir hayat."

